

En ukendt musical af Duke Ellington – På sporet af *Man with Four Sides*¹

ERIK WIEDEMANN

*I have written several operas, a couple of ballets, and about ten shows, but what I have written and what has been performed is something else.*²

Af den større offentlighed er Edward Kennedy »Duke« Ellington (1899-1974) bedst kendt som leder af et big band, der gennem op mod 50 år havde en førende position i jazzen; desuden som orkestrets fremragende pianist og vittige talsmand; og endelig som komponist af en række *songs*, der blev lige så kendt som sange af George Gershwin, Cole Porter, Jerome Kern etc. – *Sophisticated Lady*, *Solitude*, *In a Sentimental Mood*, *Satin Doll* og mange flere.

Den der er mere fortrolig med Ellington, vil også kende andre af hans aktiviteter: Hans forkærlighed for at formulere sig skriftligt, som det bl.a. fremgår af hans erindringer³ og af de talrige tekster som han skrev til sine egne sange; hans uovertrufne begavelse m.h.t. at arrangere andres musik, så den næsten blev hans egen; og de sider af hans kompositoriske virke der f.eks. viste sig i de mere krævende instrumentale værker, både i den korte form som han dyrkede fra 1926, og i suiteerne og andre længere værker fra de sidste 30 år af hans liv.

Men ud over de hidtil nævnte, mere synlige og hørlige dele af Ellingtons produktion er der så adskilligt som aldrig blev offentligt kendt, fordi det ikke blev fremført, optaget, trykt, udgivet. I de mere end 15 år der er gået siden hans død, har en del dog set dagens lys, f.eks. en række af de optagelser han selv foranstaltede, og som grammofonselskaberne ikke udgav.⁴ Desuden er Ellingtons egne meget omfattende efterladenskaber af noder nu blevet, om ikke udgivet, så dog gjort offentligt tilgængelige efter at The Smithsonian Institution i 1988 erhvervede dem fra Ellingtons bo.⁵

En række af de værker Ellington selv omtaler som skrevne, men ikke opførte, findes i dette materiale, som jeg havde lejlighed til at gennemgå dele af i august-september 1989. Af de anførte »several operas« fandtes dog ikke nogen

spor. Det betyder ikke nødvendigvis at de ikke er skrevet, men blot at de ikke ses at være bevaret. Ellington lagde ikke vægt på at gemme sine manuskripter, hvorfor det efterladte nodemateriale da også har adskillige huller.

Et værk som blev skrevet, men ikke opført, og som *er* bevaret i samlingen i The Smithsonian Institution, er *Man with Four Sides*, en musical, hvortil Ellington selv skrev al musik og tekst. Det er bestemt ikke et af hans mere betydelige værker, men det rummer typiske Ellington-træk, også i dets tilblivelseshistorie og i dets videre skæbne.

Ellington omtaler selv *Man with Four Sides* i erindringsbogen, men kun en passant: »1955 var også det år da vi om sommeren spillede i The Aquacades ude på området hvor verdensudstillingen i New York havde ligget i 1939. Jeg havde meget lidt at gøre ud over at spille en klaversolo, hvorefter hus-kapelmeisteren afløste og musikerne spillede. Så jeg kunne få noget arbejde fra hånden hjemme. Det var dengang jeg skrev mit stykke, *Man with Four Sides*«. ⁶

Sommeren 1955 var nu langt fra så problemløs for Ellington som det synes at fremgå her. Orkestret var i krise, og krisen blev understreget af at orkestrets nærmeste konkurrent, Count Basies, samtidig havde fremgang, både musikalsk og publikumsmæssigt. Ellingtons kontrakt med grammofonselskabet Capitol var ved at udløbe og nogen ny indspilningsaftale var ikke truffet. Det var småt med engagementer, og Aquacades-jobbet, hvor fem af musikerne blev afløst af strygere, to harpenister og en ekstra pianist, var en udpræget nødløsning. ⁷ Først den følgende sommer fik Ellington et comeback ved jazzfestivalen i Newport.

Men en musical fik han altså skrevet i sommeren 1955, og den 14. september samme år blev manuskriptet (libretto med sangtekster) copyrightet, fulgt den 19. september af fem sange (melodier med sangtekster). ⁸ Den 28. august havde Ellington, i et radioprogram hvor han præsenterede stykket, efterlyst en producer, og en sådan meldte sig hurtigt. I sit nummer fra den 21. september meddelte musikbladet *Down Beat* at »Duke Ellingtons ny musical, *Man with Four Sides*, vil blive produceret af Lorella Val-Mery. Showet, der af Miss Val-Mery beskrives som 'en komedie om menneskelige svagheder', kræver en lille besætning med fire hovedroller. Hovedpersonen portrætterer en almindelig funktionær. Duke beskriver partituret som værende 'i jazzidiomet.' Han har selv skrevet musik, sangtekster og libretto«. ⁹ Det tegnede jo helt godt.

I virkeligheden havde Ellington beskæftiget sig med stoffet til *Man with Four Sides* noget længere end det fremgår af det foregående. Fra juli 1952 er således bevaret nogle studieoptagelser af fire af de sange som indgår i musicalen.

Optagelserne, der ikke tidligere er registrerede, er gjort under uformelle omstændigheder, åbenbart var det temmelig varmt, for et vindue stod åbent, og man hører flere steder gadelyde, bl.a. fra bilhorn. Der er kun tre medvirkende, foruden Ellington selv på klaver sangeren Jimmy Grissom og bassisten Wendell Marshall, begge fra orkestret.

To af de fire sange går dog endnu længere tilbage. Train Blues (eller Like a Train) sætter tekst til det andet bluestema fra Happy-Go-Lucky Local, som udgør fjerde del af den rent instrumentale *Deep South Suite* fra 1946. Her er der tilsyneladende blot tale om den slags genbrug som er så almindelig i Ellingtons produktion.

Noget anderledes forholder det sig med She, hvis tekst refererer til den drømmekvinde som bringer den mandlige hovedperson på glatis. Af denne melodi findes der allerede fra april 1951 en instrumental version med The Coronets, en mindre gruppe musikere fra Ellington-orkestret. Pladeudgivelsen har undertitlen Sensuous, der også passer til den sangtekst som vi først træffer på 15 måneder senere. Endelig eksisterer der en hverken sted- eller tidsfæstet klaversolo af Ellington med samme tema, formentlig fra vinteren 1950-51.

De to sidste sange fra juli 1952 er Weatherman (How Does It Look For Tomorrow), som vi også har to andre kilder til, og She Didn't Have Much to Say, hvis melodi vi kun kender herfra, da den ikke blev optaget senere og ikke blev copyrightet som sangnode.

To sange, som ikke indgår i studieoptagelserne fra juli 1952, er ældre materiale som har fundet vej til *Man with Four Sides*, formentlig på samme måde som Train Blues: Ellington har syntes at de var egnede til genbrug. Den ene er det vokale afsnit af The Blues fra Brown-satsen i 1943-suiten *Black, Brown and Beige*, senere også kendt som separat sang under titlen The Blues Ain't og som sådan bl.a. brugt i musical'en *My People* (1963). Den anden sang er Come On Home, som Ellington ligeledes har skrevet både musik og tekst til. Den kendes i fire optagelser, alle med Ellington-orkestret og sang af Jimmy Grissom: studieindspilningen for Columbia/CBS fra juni 1952 og live-optagelser fra januar, april og juli 1953. Denne sang *kan* være skrevet med henblik på den musical som Ellington åbenbart havde flere ideer til i sommeren 1952; den havde i hvert fald tilstrækkelig interesse for ham til at den, i modsætning til de andre sange fra musicalen (bortset fra The Blues), blev copyrightet allerede i 1952 (nærmere bestemt den 26. september).

Af de hidtil omtalte sange blev Train Blues og She også benyttet i det førømtalte radioprogram. Her møder vi desuden to sange for første gang, Twilghtime (sic) og It's Rumor. Sidstnævnte er den eneste sang hvis tekst ikke

optræder i librettoen, og det skønt sangen er separat copyrightet med tekst og musik samtidig med fire andre af stykkets sange. Antagelig er sangen derfor skrevet efter at libretto-manuskriptet var renskrevet. Af Ellingtons forbindende tekst i radioudsendelsen fremgår det at It's Rumor skulle benyttes i afsnittet på Bijou Café i mellemspillet Exterior, men det er ikke indlysende hvordan sangen skulle indgå i handlingsforløbet.

Radioprogrammet er også iøvrigt en god kilde til oplysning om *Man with Four Sides*. Ifølge den store italienske Ellington-diskografi¹⁰ fandt det sted den 12. december 1956, men en båndkopi i Smithsonian Institutes Ellington-samling bærer datoen 28. august 1955.¹¹ Båndkopien oplyser desuden at der er tale om NBC-programmet »Monitor« med Dave Garroway som vært.

I programmet, som varer godt ti minutter, interviewer Garroway Ellington om stykket og efterlyser en *angel*, en financier. Desuden står Ellington for en *reading* eller *audition*, en kondenseret præsentation af stykkets handling, med ham selv som fortæller og med fremførelse af de fire nævnte sange ved Jimmy Grissom og Marion Cox, akkompagnerede af Luther Henderson (klaver) og Jimmy Woode (bas). Efter programmets afslutning blev yderligere to sange fra stykket optaget (men altså ikke udsendt), Weatherman med Grissom og The Blues med Cox, begge med akkompagnement af Ellington selv.

Det bevarede manuskript fylder 73 maskinskrrevne sider i kvartformat og rummer libretto og sangtekster, men ingen noder. Stykket, som er i tre akter, er en satire over hvid, småborgerlig livsstil i 50ernes USA. Hovedpersonerne er Otho Lane, en funktionær, og hans lidt ældre kone, Martha Washington Penocbottom (!) Lane, en stram og sippet dame, som styrer hjem og mand med fast hånd. Mr. Lane fantaserer om en drømmekvinde, hvis sirene-agtige sang lokker ham, og på en tur i byen møder han i Bijou Café Moisselle, en levende udgave af drømmekvinden. Han tiltrækkes af hende, men hun afviser ham og kalder ham en *square* (jfr. stykkets titel), altså én der ikke forstår noget, ikke har nogen antenner, ligesom Mr. Jones i Bob Dylans portræt af en *square*, Ballad of A Thin Man (1965). Mrs. Lane er i mellemtiden blevet urolig for ham og fortryder sin tyranniske facon, så da han slukøret vender hjem efter sin eskapade, er begge blevet lidt klogere. I kontrast til ægteparret Lane optræder deres jordnære og ligefremme nabo, jazzmusikeren »Streamline« Smith, der jævnt hen høres synge blues i baggrunden fordi hans kone har forladt ham; også denne skærmydsel afløses dog af ægteskabelig harmoni.

Manuskriptet rummer udover de hidtil nævnte sangtekster (minus, som sagt, It's Rumor), yderligere otte, som der ikke kendes musik til. Det har vel været Ellingtons tanke at han senere kunne skrive musikken, hvis det kom til

en opførelse. Disse sange er anført i oversigten side 151, hvoraf også fremgår at to af teksterne er citeret i Mercer Ellingtons bog.

Nogen opførelse af *Man with Four Sides* blev det som sagt aldrig til. Samarbejdet med Miss Val-Mery affødte en revideret version af stykket med nogle tilføjelser til dialogen og tre nye sangtekster af hende; et manuskript til denne version med titlen *Lane* er bevaret i samlingen i Smithsonian Institution, men blev ikke copyrightet. Projektet var helt enkelt for tyndt til at blive realiseret, og sangene havde ikke karakter nok til at bære resten, selv om den vemodige Twilighime kunne have fortjent at blive hørt. Ellington må selv have været klar over det, for han indlemmede ingen af sangene (bortset fra The Blues) i sit mere permanente repertoire.¹²

Ifølge Mercer Ellington mistede hans fader i det hele taget snart interessen for stykket, »fordi han syntes at dets slang var blevet gammeldags.«¹³ Ikke uden grund, kan man mene. Mercer Ellington ser mere optimistisk på stykkets fremtidsmuligheder: »Det forhold at stykkets slang er forældet, synes ikke at betyde så meget 20 år senere, og jeg tror at dette underholdende stykke kunne produceres med effekt i dag, som repræsentativt for en tid og et miljø for længe siden.«¹⁴

Det er jo muligt. De 12 år der foreløbig er gået siden han skrev disse ord, har i hvert fald ikke givet ham ret.

Noter

1. Dele af materialet i denne artikel blev præsenteret ved Ellington '90 (The Eighth Annual International Conference of the Duke Ellington Study Group) i Ottawa, Canada, i maj 1990. Jeg skylder den hollandske Ellington-specialist Sjef Hoefsmid tak for at have givet mig adgang til klaversoloen fra 1950-51, studieoptagelserne fra juli 1952 og radiooptagelserne fra august 1955.
2. Duke Ellington: *Music Is My Mistress*, New York 1973, p. 383.
3. Op. cit.
4. Her må især nævnes compact disc serien »The Private Collection«: Vol. 1-5 (LMR CD 83000-04) (1987) og Vol. 6-10 (WEA 255.922-2 – 255.926-2) (1989).
5. Dette materiale har jeg bl.a. omtalt i »Kompositioner af Duke Ellington – et supplement«, i *Musik & Forskning* 12 1986-87, København 1987, i en større artikel, »Tilbage til Washington«, i dagbladet Information, 14/9 1989, og i »Duke Ellington: The Composer«, i *Annual Review of Jazz Studies* (under udgi-

- velse). Nodematerialet findes i Archives Center i The National Museum of American History, Smithsonian Institution, Washington, D.C.
6. D. Ellington: op.cit. (note 2), p. 191.
 7. Jfr. Derek Jewell: *Duke. A Portrait of Duke Ellington*, London 1977, p. 93-94. Aquacades-engagementet omtales også i Mercer Ellington: *Duke Ellington In Person. An Intimate Memoir*, Boston 1978, p. 107, hvor årstallet fejlagtigt angives som 1953.
 8. Materialet findes derfor også i Copyright Office, Library of Congress, Washington, D.C., hvorfra jeg oprindeligt har erhvervet det. Her er det imidlertid vanskeligt tilgængeligt.
 9. Down Beat XXII:19 (September 21, 1955), p. 9. Producerens fornavn er ikke Lorella, men Loretta. Af det omtalte partitur (score) har jeg ikke kunnet finde spor, og det er vist et spørgsmål om der nogensinde har eksisteret ét.
 10. Luciano Massagli et al.: *Duke Ellington's Story on Records [Vol. 10] 1956 – 1957*, Milano 1976, p. 395.
 11. Denne dato blev ved Ellington '90 bekræftet af den amerikanske Ellington-specialist Jerry Valburn, som selv var til stede ved optagelsen.
 12. En enkelt vending, som Mr. Lane benytter i en monolog om drømmekvidden i I akt, blev derimod tre år senere til titlen på en velkendt klaverkomposition af Ellington: *The Single Petal of a Rose*, kort efter brugt som 5. sats i *The Queen's Suite* (1959).
 13. M. Ellington: op.cit. (note 7), p. 113.
 14. Ibid., p. 117.

Oversigt over sangene i Man with Four Sides

Stykket har ikke scene-, kun aktinddeling, hvorfor romertal henviser til akt og arabertal til side i akten. Exterior er et mellemspil mellem I og II akt. Manuskriptet er copyrightet den 14. september 1955, og heri findes alle sangtekster, bortset fra It's Rumor, som derfor er anført til sidst. For de sange der er copyrightede separat med *både musik og tekst*, er angivet de individuelle copyright-tidspunkter.

A Finer Fish He's Never Caught (I-1)	
I Should Know About a Woman (I-2)	
Weatherman (I-10, 11, 12, 13 og 19)	19. september 1955
She (I-12)	19. september 1955
She Didn't Have Much to Say (I-13, 16 og 17)	
Come On Home (I-14)	26. september 1952
Like a Train (I-17)	19. september 1955
Standing On the Corner (Exterior) ¹	
Piece By Piece (II-2)	
Got a Woman In the House (II-4) ²	
You Goofed (II-12+13)	
It's Time For Me to Go Home (II-21)	
Twilighttime (III-1)	19. september 1955
The Blues (III-7+8)	15. februar 1946
There Comes a Time (III-13)	
It's Rumor	19. september 1955

1. Gengivet i Mercer Ellington: *Duke Ellington In Person*, s. 115-116.

2. Gengivet i samme, s. 114-115.

Oversigt over optagelser af sange fra Man with four Sides

Denne oversigt, en kronologisk mini-diskografi, omfatter enkelte rent instrumentale versioner. Dog er optagelser af Happy-Go-Lucky Local, der har afgivet et tema til Like a Train, ikke medtaget, ej heller de utallige øvrige optagelser af The Blues. Som instrumentangivelser er benyttet de gængse internationale diskografiske forkortelser.

Duke Ellington (p solo). Ukendt optagelsessted, vinteren 1950-51 (?)

2:29 She

The Coronets: Cat Anderson (tp), Juan Tizol (vtb), Willie Smith (as), Paul Gonsalves (ts), Billy Strayhorn (p), Wendell Marshall (b), Louie Bellson (dm). New York, 17. april 1951.

3:06 She (Sensuous) Mercer 1967, LP-1007, Jazz Sélection 781,
Vogue (F) LD-050, DP 19, Vogue (E) V 2087.

Duke Ellington and His Orchestra: Clark Terry, Willie Cook, Anderson (tp), Ray Nance (tp, v, vo), Quentin Jackson, Britt Woodman (tb), Tizol (vtb), Jimmy Hamilton (cl, ts), Hilton Jefferson, Russell Procope (as), Gonsalves (ts), Harry Carney (brs), Ellington (p), Marshall (b), Bellson (dm), Jimmy Grissom (vo). New York, 30. juni 1952.

2:46 Come On Home voJG OKeh 6911, Columbia 33961, CBS 88219,
66607K, 462.988-2

Duke Ellington (p), Marshall (b) (1), Bellson (?) (dm) (2), Grissom (vo). Universal Studio, Chicago, 25. juli 1952.

1:25 She

1:35 She

5:20 She voJG

3:00 She voJG

4:05 Weatherman voJG

1:25 She Didn't Have Much to Say (1) voJG

3:07 Train Blues (Like a Train) (1) voJG

2:30 She (2) voJG

2:12 She (2) voJG

Duke Ellington and His Orchestra: som 30. juni 1952, dog afløser Charles Mingus (b) Marshall. The Band Box, New York, 30. januar 1953.

? Come On Home voJG

Samme: som 30. juni 1952, dog afløser Rick Henderson (as) og Butch Ballard (dm) Jefferson og Bellson. McElroy's Ballroom, Portland, Oregon, 29. april 1953.

2:57 Come On Home voJG Stardust 203

Samme: som 29. april 1953. Blue Note, Chicago, 17. juli 1953.

2:45 Come On Home voJG D.E.T.S. DETS 48

Duke Ellington (recit), Luther Henderson (p), Jimmy Woode (b), Jimmy Gissom, Marion Cox (vo). New York, 28. august 1955.

0:55 Train Blues (Like a Train) voJG

1:45 She voMC & JG

1:35 It's Rumor voJG

1:10 Twilighttime voMC

Ellington (p) afløser Henderson.

4:50 Weatherman voJG

1:55 The Blues voMC

Datoen har fejlagtigt været opgivet som 12. december 1956, jfr. artiklens note 10. De fire første optagelser blev med forbindende tekst af Ellington udsendt på NBC's Monitor-program med Dave Garroway som programvært.

Summary

The article researches the genesis and the contents of a little-known musical by Duke Ellington, *Man with Four Sides* (1955). The musical was never performed nor recorded as such, but the book, lyrics and some of the music has been preserved in the Ellington-collection of the Smithsonian Institution as well as in the Copyright Office of the Library of Congress (both in Washington, D.C.). Furthermore, there exist a few recordings of material from the musical, among them a rare studio session (1952) of four songs, and a radio recording (1955) of six songs with a condensed narrative by Ellington himself. It is concluded that not without reason was the musical, a satire on white petit bourgeois life style in the 1950's, never performed, but that a song like *Twilighttime* had deserved it. The article is followed by surveys of the songs and of the existing recordings of songs from *Man with four Sides*.